

Висновок

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів

дисертації Стахової Інни Анатоліївни

«Формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності в початковій школі», представленій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (галузь знань 01 Освіта/Педагогіка)

Актуальність теми дисертації. Євроінтеграційні процеси в Україні запустили механізми реформування та модернізації у всіх ланках освітньої політики. Зважаючи на екологічні катаклізми, пов'язані з невіглаським ставленням людини до природи, першочерговим завданням світової спільноти є виховання гуманної, екологічно свідомої особистості, здатної турбуватися, берегти та відновлювати природне довкілля, прораховувати наслідки власної діяльності, забезпечуючи гармонійний баланс у системі «людина – природа». Саме тому значну увагу звернено на висококваліфіковану підготовку майбутнього вчителя початкової школи до організації природоохоронної діяльності з молодшими школярами в педагогічних закладах вищої освіти. Сформований екологічно орієнтований професійний світогляд педагога сприяє посиленню мотивації учнів до збереження природного довкілля, розвитку їхнього пізнавального інтересу шляхом еколого-естетичного споглядання та переосмислення значення навколишнього середовища, формування природничих цінностей та стійкої громадянської позиції стосовно захисту довкілля.

Необхідність збереження екологічно чистого середовища висвітлено у низці розроблених та затверджених рекомендацій, світових та міжнародних конференцій, самітів (Конференція ООН з довкілля та розвитку (1992), Конференція з питань сталого розвитку (2012, 2020), Міжурядова конференція «Тбілісі+35: Екологічна освіта для збалансованого розвитку» (2012) тощо), рішення яких підписано або ратифіковано Україною. Важливість збереження екологічно чистого довкілля та участь населення у природоохоронній діяльності представлено у таких нормативних документах: Конституції України (1996), Законі «Про охорону навколишнього середовища» (1991), Законі «Про природно-заповідний фонд України» (1992), Концепції екологічної освіти (2001). Пріоритетні завдання держави пов'язано із формуванням готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності та окреслено Законами України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), Стандартом вищої освіти України (2021), Концепцією Нової української школи (2016), Державним стандартом початкової освіти (2019).

Особливості модернізації педагогічної освіти у вищій школі розкрили в своїх дослідженнях О. Акімова, А. Алексюк, І. Бех, В. Бондар, О. Бондаревська, В. Галузьяк, О. Голюк, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, І. Зязюн, К. Крутій, Н. Лазаренко, В. Лозова, С. Максименко, О. Савченко, Ю. Шабанова, В. Шахов та ін. Питаннями фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи в рамках євроінтеграційного процесу займалися Н. Бібік, О. Демченко, Л. Коваль, Г. Кіт,

Я. Кодлюк, Л. Любчак, Д. Пащенко, О. Савченко, В. Химинець, Л. Хомич, І. Шапошнікова.

Психологічні особливості формування готовності студентів до професійної діяльності висвітлено у дослідженнях Л. Виготського, О. Леонтєва, С. Рубінштейна, М. Скаткіна; особливий акцент на готовність до природоохоронної діяльності зроблено в працях С. Дерябо, А. Львовичіної, Д. Равена, В. Скребця.

Різні аспекти підготовки педагогів до природоохоронної діяльності безпосередньо чи опосередковано розкрито в наукових роботах видатних класиків педагогіки та творців, як-от: А. Герда, В. Зуєва, К. Ушинського, В. Сухомлинського.

Особливості методичної підготовки майбутніх учителів у процесі викладання природничо-наукових дисциплін та методики викладання природничої освітньої галузі розглядали Т. Байбара, О. Біда, Л. Височа, К. Гуз, О. Groшовенко, Т. Васютіна, В. Ільченко, О. Лаврентєва, С. Люленко, Л. Нарочна, Л. Присяжнюк, Г. Пустовіт, С. Совгіра та ін. Важливе значення у процесі формування готовності до організації природоохоронної діяльності забезпечується проведенням аудиторних занять, що підтверджено в дослідженнях П. Лузана, Н. Мачинської, М. Полякова, С. Стельмаха. Важливого значення в аудиторній роботі О. Пометун, В. Ягоднікова надавала використанню інтерактивних технологій навчання, К. Крутій та І. Стеценко звертали увагу на реалізацію STREAM-підходу в роботі з майбутніми педагогами.

Значний акцент на ролі позааудиторної роботи в процесі формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності зробили Р. Абдулов, І. Андрощук, В. Коваль, Г. Овчаренко; позитивний вплив на використання екологічної стежини обґрунтував С. Шпуляр, зміст та особливості проведення гурткової діяльності з природничих дисциплін та методики викладання природничої освітньої галузі описали у своїх роботах І. Казанжи, Л. Петриченко; особливості використання еколого-естетичних технологій у роботі з майбутніми педагогами висвітлила в наукових дослідженнях Г. Тарасенко; довела ефективність впровадження Scrum-методу у роботі зі студентами А. Ткаченко. Значну увагу використанню самостійної роботи для підвищення результативності навчання презентовано в дослідженнях Н. Бойко, Г. Коберніка, І. Мороза, А. Степанюка, І. Хом'юк, А. Цюприк та ін.

Деякі аспекти формування готовності майбутніх учителів до природоохоронної діяльності розкрито у дисертаційних дослідженнях Н. Баюрко (формування екологічної компетентності учнів), В. Вербицького (залучення учнів до еколого-натуралістичної діяльності), О. Блашкової (формування гуманістичних цінностей студентів природничих спеціальностей), О. Іванців (педагогічна діяльність студентів біологічних факультетів), В. Іщенка (природоохоронна діяльність та екологічна безпека населення), Н. Казанішеної (підготовка вчителів до екологічного виховання учнів), І. Мозуль (підготовка майбутніх учителів до формування природознавчої компетентності учнів), С. Совгіри (залучення майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності), О. Сорочинської (досвід екологічної освіти та виховання учнівської молоді), С. Старостіної

(формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку), М. Хроленка (формування екологічного мислення студентів), Л. Шаповал (екологічне виховання молодших школярів).

Не зважаючи на значну кількість наукових праць, висвітлених у них положень, методичних рекомендацій щодо особливостей фахової підготовки студентів до організації природоохоронної діяльності у початковій школі, усі аспекти цього питання є неповністю розкритими та всебічно обґрунтованими. Окрім того, здійснений нами аналіз нормативних документів, науково-педагогічної та навчально-методичної літератури дозволив виокремити такі суперечності, а саме: між світовими вимогами до ролі педагога у процесі подолання екологічної кризи та особливостями традиційної системи підготовки майбутніх учителів початкової школи; між різноаспектністю екологічних знань та необхідністю формування цілісної природничо-наукової картини світу майбутніх учителів; між стрімким накопиченням екологічної інформації та можливостями її практичної реалізації; між сформованими екологічними та природничо-науковими компетентностями студентів та їх орієнтацією на майбутню природоохоронну діяльність.

Актуальність означеної проблеми, виокремлені суперечності сприяли вибору теми дисертаційного дослідження: «Формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності в початковій школі».

Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри. Дисертаційне дослідження є складовою частиною науково-дослідної діяльності кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (0119U102999), кафедри початкової освіти «Підвищення якості підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті євроінтеграції» (0121U108285). Деякі аспекти дисертаційного дослідження висвітлено в матеріалах міжнародного проєкту Erasmus+ Jean Monnet «EU experience of soft skills development of preschool and primary school age children by theatre activities in teacher training» (620252-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE).

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів. Аналіз представленого до захисту наукового дослідження та публікацій дисертантки дозволяють дійти висновку про наукову обґрунтованість і достовірність викладених авторкою результатів. Структура дисертації ретельно продумана, логічно побудована й складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел до кожного розділу, додатків, у яких представлено авторські й адаптовані до проблеми дослідження критерії, рівні та показники формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності в початковій школі. Зважаючи на це можна констатувати, що достовірність одержаних висновків та обґрунтованість запропонованих рекомендацій визначається правильно обраними методологічними підходами, достатнім використанням наукового та емпіричного матеріалу. Кількість та якість використаних матеріалів, докладність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності дисертаційної роботи.

Використання результатів роботи. Результати дослідження впроваджені в освітній процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (№13 від 29.06.21р.), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (№15 від 27.05.2021р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (№6 від 14.05.21р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (№13 від 29.06.21р.), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (№15 від 29.06.2021р.).

Ступінь новизни основних результатів дисертації. Наукова новизна, теоретична і практична значущість дисертації Стахової І.А. визначається як теоретичними так і практичними результатами й полягає в обґрунтуванні теоретичних засад, розробленні рекомендацій формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності в початковій школі на основі взаємозв'язку фундаментальної та фахової підготовки. Найбільш важливі результати, одержані в дослідженні та їх наукова новизна полягають у наступному: уточнено трактування поняття «готовність до організації природоохоронної діяльності в початковій школі», на основі аналізу запропоноване власне визначення; досліджено особливості підготовки та формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності у роботі із молодшими школярами в умовах вищої школи; виокремлено та обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності в початковій школі (забезпечення взаємозв'язку пріоритетних напрямів природоохоронної діяльності та освітнього процесу в закладі вищої освіти; використання ідей STREAM-освіти в роботі з майбутніми вчителями; оволодіння методикою організації природоохоронної діяльності в початковій школі; залучення студентів до роботи у науково-дослідницькій лабораторії з методики викладання природничої освітньої галузі). На основі педагогічних умов розроблено систему формування готовності майбутніх учителів до природоохоронної діяльності в початковій школі, яка ґрунтується на їхній активній аудиторній, позааудиторній та самостійній роботі; охарактеризовано компоненти, критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності в початковій школі.

Практична цінність результатів дослідження. У процесі роботи удосконалено підготовку майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності в початковій школі в освітньому процесі студентів першого ступеня вищої освіти «бакалавр» шляхом впровадження навчальної дисципліни «Еколого-природничий практикум», розкрито основні аспекти викладання методики навчання природничої освітньої галузі та організації природоохоронної діяльності в роботі з молодшими школярами. Запропоновано для практичного використання викладачам закладів вищої освіти, вчителям та асистентам вчителів початкової школи, студентам ЗВО «Методичні рекомендації щодо формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності в початковій школі». Розроблені компоненти, критерії, показники й рівні формування готовності студентів педагогічних закладів вищої освіти до організації

природоохоронної діяльності в початковій школі можуть бути використані з метою визначення рівнів професійної готовності майбутніх учителів.

Перелік наукових праць, що відображають основні результати дисертації. Результати дослідження Стахової Інни Анатоліївни опубліковані в достатній кількості наукових публікацій (29 наукових праць (21 одноосібна), з них: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 4 (2 одноосібні) – у зарубіжних наукових виданнях, 15 (13 одноосібні) – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій різних рівнів, 1 методичні рекомендації; 1 робочий зошит, 1 практикум, 2 програми у співавторстві).

Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів. Дисертаційна робота Стахової І.А. є самостійно виконаною та завершеною науковою працею, в якій викладено авторський підхід щодо формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності в початковій школі. Усі наукові положення, що виносяться на захист, сформульовані автором особисто.

Особистий внесок здобувача в спільних публікаціях полягає: в [7] – авторською є діагностика сформованості готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності та методичні рекомендації викладачам педагогічних закладів вищої освіти щодо процесу її формування; у [9] – дослідницею розкрито особливості організації та проведення природоохоронної діяльності в роботі з майбутніми педагогами; у [17] – авторкою запропоновано комплекс додатків (перелік музичних композицій, мультфільмів, репродукцій картин художників), які сприятимуть організації природоохоронної діяльності майбутніх вихователям закладів дошкільної освіти та майбутнім учителям початкової школи; у [19] – розкрито дослідницею особливості впровадження STREAM-освіти в процес вивчення студентами природничо-наукових дисциплін; [21] – описано особливості формування в дітей старшого дошкільного віку компетентності в природничих науках; [23] – описано методику діагностики сформованості мотивації студентів до професійної діяльності; [24] – авторкою представлено алгоритм організації та проведення театру природи в освітньому процесі майбутніх учителів початкової школи; [27] – дослідницею розкрито специфіку формування в дітей старшого дошкільного віку екологічної компетентності; [29] – представлено розробки практичних занять, які спрямовані на формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності в початковій школі.

Апробація основних результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи обговорювались на *міжнародних*: «Формирование профессиональной компетентности социальных педагогов и социальных работников: проблемы, тенденции, перспективы» (м. Мозир, 2016 р.); «Теория и практика формирования та розвитку творчої обдарованості майбутніх фахівців у системі професійної освіти» (м. Бар, 2017 р.); «От идеи – к инновациям» (м. Мінськ, 2018 р.); «Модернізація освітнього простору» (м. Умань, 2018 р.); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (м. Вінниця, 2018 р.); «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності»

дошкільної та початкової освіти» (м. Вінниця, 2020 р.); *всеукраїнських*: «Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень» (м. Вінниця, 2017 р.); «Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень» (м. Глухів, 2018 р.); «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку природничих наук та методик їх викладання» (м. Глухів, 2018 р.); «Вітчизняна наука на зламі епох : проблеми та перспективи розвитку» (м. Переяслав-Хмельницький, 2018 р.).

Результати дослідження також пройшли апробацію на Всеукраїнському практичному семінарі «Результати запровадження STREAM-освіти дошкільників та пріоритети STEAM-освіти молодших школярів» та на майстер-класі V міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти».

Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення. Дисертаційна робота Стахової І.А. за своїм рівнем наукової новизни, систематизацією матеріалу, висновками та пропозиціями становить завершене та самостійно виконане наукове дослідження. Зміст дисертації відповідає спеціальності 015 Професійна освіта. Робота виконана в межах визначених теми, мети та завдань, а одержані наукові та прикладні результати щодо критеріїв, рівнів і показників формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності в початковій школі, є певним внеском у теорію та методику професійної освіти. Дисертація Стахової І.А., виконана на достатньо високому теоретичному рівні, написана гарним науковим стилем, є чіткою і логічно послідовною, а також сприяє вирішенню вагомої наукової проблеми з теорії і методики професійної освіти.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Дисертаційну роботу 25.08.2021 р. було перевірено на плагіат програмним засобом «Unicheck» в Інформаційно-обчислювальному центрі ВДПУ. Результати перевірки: коефіцієнт подібності 1:7.9 та 2:3.1%; мікропробіли: 595, заміна букв: 37. Виявлені в роботі запозичення не мають ознаки плагіату і є правомірними. Під час перевірки посилань знайдено наявні окремі збіги з власними публікаціями, термінологією та посиланнями на літературу. Дисертація носить оригінальний, самостійний і завершений характер.

Висновки. На підставі розгляду дисертації, наукових публікацій, в яких висвітлено основні результати наукового дослідження, а також урахувавши результати фахового семінару (06.09.2021 р., протокол № 2), встановлено, що дисертація Стахової І.А. є завершеною науковою працею, має важливе значення для галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, а також відповідає встановленим вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167). З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей І.А. Стахової дисертація «Формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності в початковій школі» рекомендується для подання до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуючий фахового семінару:

доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
педагогіки, професійної освіти та управління
освітніми закладами

В.В.Каплінський

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки, професійної
освіти та управління освітніми закладами

В.А.Фришок

кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри біології

Н.В.Баюрко

«08» 09 2021 р.

№	08	09
Підпис	Каплінського В.В.	Фришока В.А.
Підпис	Баюрка Н.В.	
Дата	08 09	2021